Aktuální problémy československého mlynářství.

JUDr. Bohdan Živanský,
generální tajemník Ústředny československých obchodních a živnostenských komor v Praze.

Měl jsem čest na tomto foru pojednati o čsl. mlynářství již dvakráte. V roce 1925, kdy vedle stručného historického vývoje a souboru hlavních statistických dat jsem vylíčil období vázaného hospodářství za války a prvá léta po válce a naznačil neudržitelnou situaci naprosté bezcelnosti našeho mlynářství ve státě, kde všechny ostatní obory průmyslové těší se větší či menší ochraně celní. V roce 1928 pokusil jsem se ukázati, jak příznivý účinek mělo zavedení stálého cla na mouku v roce 1926, provedené celní novelou č. 109, které arci mlynáři sledávají nedostatečným a jehož účinnost byla zeslabena koncesemi v obchodní smlouvě s Maďarskem, vedle některých tehdy zrovna aktuálních opatření administrativních a tarifních.*) Od té doby nabývala krise zemědělská, zejména i obilnářská, stále hrozivějšího rozměru a došlo k dalším opatřením také ve prospěch průmyslu mlynářského, neboť konečně proniklo v rozhodujících kruzích správné poznání, že krisi obilní nelze řešiti bez jakéhokoliv ohledu na mlynářství, které jest hlavním, ba výhradným odběratelem zdejších chlebovin.

Mohu opomenouti dnes zdůraznění významu mlynářství pro naše celkové národní hospodářství jakožto úplně rovnocenného s ostatními obory tak zvaných zemědělských průmyslů. Odkazuji k číselným datům v tom směru předneseným v poslední přednášce, jakož i v přednášce r. 1929 v Bratislavě, protože nemáme zatím novějších statistických dat. Výsledky sčítání závodů i sčítání lidu z roku 1930 dosud nebyly uveřejněny a také poslední uveřejněná statistika mlýnská datuje se za období 1927/28, kdežto nejnovější šetření o mlýnech, vztahující se na hospodářské období 1931/32, se teprve zpracovává.

Chtěl bych jen krátce zdůrazniti, že protivou k našim ostatním průmyslům zemědělským, většinou exportním, jako cukrovarství, sladařství a j., naše mlynářství má v prvé řadě zájem o otázky importní: nutnost importu důležité suroviny, která

*) Vyšlo jako č. IV. Sbírky přednášek společnosti v období 1928/9. Přednáška prvá publikována nebyla.

se stále ještě i v tak příznivém roce, jako letos, nedá vypěstovati v žádoucí jakosti doma a těžká konkurence s importem cizí mouky, kdežto export hraje jen podružnější úlohu, i když nemá býti podceňován. A dále, že naše mlynářství vykazuje daleko větší mlecí kapacitu, než činí domácí konsum, což vyvolává nejostřejší soutěž mezi domácími mlýny a ovšem i zdražení režie, nemůže-li kapacita býti náležitě využita. Celková kapacita našich mlýnů podle poslední úřední statistiky 1927/8 činí okrouhle 57 mil. q ročně, z toho připadá na mlýny obchodní 18.7 mil., na smíšené 10.8 mil. q, na obchodní mletí tedy asi 24 mil. q, protože od té doby kapacita obchodních mlýnů dále stoupla, kdežto domácí konsum možno odhadovati na 15 mil. q pšenice a nejvýš 13 mil. q žita, dohromady 28 mil. q. Kapacita je tedy více než dvojnásobná, co činí domácí konsum.

Nejdůležitější opatření, která se stala v posledních letech ke zmírnění zemědělské krise, jsou:

zvýšení obilních cel ve formě celních přirážek spolu se zákazem chemické úpravy mouky,

novelisace dovozních listů,

zákon o povinném semílání domácí pšenice a žita a uvádění pšeničné a žitné mouky do oběhu, nehledě k věci úplně samozřejmé, jakou byl zákon č. 47 z roku 1930, kterým se uložilo veřejným úřadům, podnikům, ústavům a zařízením spotřebu obilí a mlýnských výrobků krýti jen zbožím domácího původu. Prvá dvě opatření arci mohla nabýti účinnosti teprve po zrušení platnosti obchodní smlouvy s Maďarskem, ke kterému došlo 16. prosince 1930.

Pokud se týče celních přirážek k obilním clům, jde o kompromisní řešení mezi koaličními vládními stranami a je prohlašováno skoro všeobecně za neuspokojivé. Zemědělci i mlynáři domáhali se zvýšení stálých cel, mlynáři zejména lepšího odstupňování cla moučného vůči clu obilnímu. Ač běží o důležitou surovinu pro mlýny, nenamítají ničeho proti clu na pšenici a žito, uzná-li se to národohospodářsky nutným. Mlynáři žádají však, aby v takovém případě bylo úměrně stanoveno clo na mouku. U nás máme základní cla různá pro pšenici a žito, kdežto pro mouku, jak pšeničnou, tak žitnou i všecky ostatní mlýnské výrobky sazbu jedinou. Z toho vyplývají ovšem některé nesnáze při formulování požadavků celních. Mlynáři sjednotili se konečně na požadavku, aby stálé clo moučné činilo trojnásobek cla na pšenici.

Takové přímočaré řešení nebylo však politicky prosaditelné a došlo tedy k zákonu č. 72 z roku 1930, kterým se zavádějí celní přirážky k dosavadním základním clům na obilí a mouku, jestliže průměrná cena obilí nebo mouky klesne pod průměr cen pětiletí 1925/29 parita bursa, zmenšená o 11%. Tyto přirážky byly však maximalisovány, takže u pšenice smí činiti nejvýše 25 Kč, u žita 50 Kč, u ječmene 36 Kč, u ovsa 34 Kč a u mouky 75 Kč za 100 kg. Jak ve skutečnosti hluboko klesly ceny našeho obilí, viděti z toho, že v poslední vyhlášce, kterou se celní přirážky vyhlašují na měsíc listopad 1932, jsou až na mouku vesměs uvedeny maximální přirážky, pouze přirážka na mouku jest ještě o 10 Kč pod maximem 75 Kč. Tyto přirážky ovšem kolísají podle průběhu vývoje cenového, u pšenice však dosáhly ihned maxima, se kterého dodnes nesestoupily a také u ostatních obilovin i mouky začasté tohoto maxima dosáhly, z čehož již viděti jejich nedostatečnost.*) Vedlo by daleko, kdybych chtěl podrobněji líčiti technickou konstrukci našich celních přirážek, která jest velmi nedokonalá a zavdává příčinu k častým a odůvodněným steskům. Uvádím jen, že průměrné ceny, které tvoří základ pro výpočet celních přirážek, byly plodinovou bursou vypočteny takto:

pšenice	190·7971 Kč
žito	165·2879 Kč
ječmen	159·5048 Kč
oves	146·7977 Kč
mouka	259·4440 Kč

Naproti tomu u klouzavých cel z r. 1925, jejichž jsou obdobou, byly směrodatné ceny tyto:

pšenice 135, 135—160, 160—180 a nad 180,

žito do 100, 100—125, 125—150 a nad 150 Kč.

S hlediska průmyslu mlynářského bylo vytýkáno úpravě našich přirážkových cel zejména, že přirážka celní na mouku neřídí

---

*) Celní přirážky činily pro jednotlivé měsíce (v Kč):

	1930				1931						
	od 16. XII.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
žito	50.—	50.—	46.—	30.—	19.—	17.—	19.—	19.—	18.—	15.—
mouka	75.—	74.—	65.—	51.—	41.—	39.—	47.—	53.—	55.—	52.—

	1932										
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.
žito	15.—	15.—	20.—	22.—	24.—	24.—	27.—	29.—	39.—	48.—	50.—
mouka	50.—	50.—	54.—	55.—	55.—	55.—	56.—	58.—	61.—	63.—	65.—

se podle celkového cla na pšenici nebo žito, nýbrž podle abstraktního průměru cen všech druhů mouky a mlýnských výrobků z pšenice a žita dohromady.

Uvážíme-li, jaké různé druhy vyrábějí se z pšenice i žita a jak každý z těchto druhů má více nebo méně vlastní vývoj cenový podle možností odbytových, vidíme, jakým zcela náhodným okolnostem jest vysazeno u nás stanovení celní přirážky na mouku.

Jak se uplatnily celní přirážky na mouku ve velkoobchodních cenách mouky a jak v cenách konsumentských?

Pokud se týče obilí, konstatuje dr. Frankenberger („Zemědělský přehled", čís. 5. r. 1932) ze srovnání našich cen s cenami v zemích vývozních: Kanadě, Maďarsku a Rumunsku za r. 1930 až 1931, že naše clo pšeničné v částce 30 Kč zjednalo našemu zemědělství za pšenici cenu o 20—30 Kč vyšší, než byla cena pšenice v uvedených vývozních zemích. Celní přirážka, zavedená roku 1930, zvýšila ji o dalších 20—30 Kč, takže v r. 1930/1 tržilo naše zemědělství za pšenici o 40—55 Kč více než zemědělství v Kanadě, Rumunsku a Maďarsku. Při tom však klesla u nás cena pšenice značně méně než v exportních zemích. Ovšem, u žita se naše celní přirážka 1930/31 téměř vůbec neuplatnila a cena jeho byla určována takřka výlučně domácí sklizní. Teprve v letošním roce v I. pololetí uplatňuje se celkové clo asi polovinou.

Podobné srovnání pro m o u k u není možné vzhledem k různým druhům a nedostatku cizích bursovních záznamů mouky. Náš Státní statistický úřad publikuje ceny cizí mouky franko pohraniční stanice na základě deklarací importérů. Srovnáme-li tyto ceny s velkoobchodními cenami podle záznamu plodinových burs, uplatnily se přirážky úplně u cizí mouky pšeničné, nepatrným zlomkem a jen výjimečně větší částkou u mouky žitné, jejíž dovoz jest ostatně minimální. Naproti tomu domácí mouka zůstává hluboce pod cenou mouky zahraniční a nevykazuje ani nyní větší stabilisaci cenovou než před přirážkovými cly. V cenách domácí mouky doznává tedy celní přirážka jen nepatrného a nestejného výrazu.

Podrobnosti jsou zřejmy z tabulky na následující stránce.

Pokud se týče maloobchodních cen, směrodatných pro konsumenty, klesla hrubá mouka podle údajů Státního úřadu statistického během r. 1931 z Kč 3.05 na 2.87 a klesla dále letos na Kč 2.80 v září. Mouka číslo 0 klesla s Kč 2.85 na 2.68 a 2.63. Mouka žitná čís. I. stoupla loni z Kč 1.80 na Kč 2.26 a letos klesla s Kč 2.28 na Kč 2.23.

Velkoobchodní ceny mouky v ČSR. roku 1931.

Měsíc	Pšen. mouka cizí		Pšeničná mouka hrubá			Pšeničná mouka hladká domácí 0	Žitná mouka	
	Velkoobch. cena fco pohraniční stanice[1]) se zřetelem k dovozu		cizí		domácí		cizí	domáci I.
	celkovému	z Kanady a Hamb.	rumun.	amer. Patent-export			Velkoobch. cena fco pohran. stanice[1])	Velkoobch. cena[2])
	Velkoobchodní cena[2])							
	Kč za 100 kg							
I	178·05	178·40	—	275	261—271	236—241	139·72	149—155
II	180·14	178·12	—	280	266—277	243—248	138·60	155—161
III	171·19	172·73	360	300—340	266—277	243—248	142·58	161—167
IV	165·06	160·46	365	295—305	270—279	248—253	168·51	192—197
V	181·43	179·90	380	285—308	270—279	248—253	183·13	207—212
VI	148·97	148·61	325—380	280—290	268—277	253—258	183·91	224—229
VII	163·57	164·08	305	300	268—273	248—253	193·18	233—238
VIII	155·77	155·15	305—315	285—295	248—253	227—231	211·20	209—214
IX	147·41	149·02	290	285	228—233	207—212	135·68	211—216
X	138·94	144·53	285	265—285	233—238	212—217	145·70	209—213
XI	129·18	141·16	275	285—290	243—248	222—227	135·46	212—216
XII	125·98	135·79	275	305	248—253	227—233	206·12	217—221

Jediný úspěch, kterého mlýny dosáhly při stanovení přirážkových cel, byla okolnost, že maximum celní přirážky na mouku bylo stanoveno trojnásobkem celní přirážky na pšenici, kdežto při cle základním jest poměr mezi pšenicí a moukou jako 30:70, při cle autonomním 60:120.

Mlynáři shledávají tento stav neuspokojivým a domáhají se úpravy přirážkových cel v poměru k přirážce ke clu na pšenici nebo žito, takže by přirážka celní na mouku činila buď trojnásobek přirážky na pšenici nebo dvojnásobek přirážky na žito, při čemž by platila vždy ona eventualita, která je vyšší. Zásadně však stojí mlynáři na požadavku náležitě zvýšených cel stálých, která jsou také daleko lepším instrumentem pro jednání obchodně-politická.

---

1) Velkoobchodní ceny při dovozu franko pohraniční stanice jsou vypočteny z celkové hodnoty dováženého zboží v příslušném měsíci. V ceně této ovšem není zahrnuto clo a ostatní dávky se clem vybírané.

2) Velkoobchodní ceny zjišťují se k 1. každého měsíce; béře se zřetel k cenám docíleným na všech plodinových bursách republiky.